

INGEZONDEN.

KERK EN WETENSCHAP IN VESALIUS' DAGEN.

Gaarne maak ik van de mij geboden gelegenheid gebruik, om iets in het midden te brengen tegen de bedenkingen van dr. NUIJENS, door hem met heuschheid geopperd tegen mijn voordracht bij gelegenheid der herdenking van VESALIUS' geboorte. Laat mij aanstonds buiten het debat brengen de punten, waarover wij het eens zijn. Wij spreken niet langer van de „duistere middeleeuwen”, al ware het alleen om het licht, dat van haar kunstscheppingen uitstraalt, haar kathedralen en stadhuisen, haar schilderstukken en miniaturen, haar dichtwerken en liederen. Verder gaan wij samen in de erkenning, dat de Kerk het ontleedkundig onderzoek niet verbodt; ik heb dat in mijn voordracht toch wel duidelijk gezegd. Dat VESALIUS als slachtoffer der inquisitie viel, heb ik vroeger, o. a. door BOERHAAVE misleid, gemeend; thans hebben ROTH, LLORENTE en LEA mij anders geleerd en ik heb niet verzuimd dat onomwonden uit te spreken. Dat een groot getal, ook Nederlandsche geleerden, naar Italië togen, om daar hun studiën te voltooien, geeft ieder deskundige aan dr. NUIJENS grif toe.

Twee zinsneden in mijn voordracht brachten hem vooral tot zijn verweer t. w.: „de Kerk was het altijd remmend element, hield tegen, ging dan eindelijk schoorvoetend mede, om toch telkens weder het nieuwe te bekampen”. En voorts: „noch de kerkleer noch de geest der orde van Jezus was het vrije onderzoek gunstig”. Hiervan kan ik geen woord terugnemen, maar wel ben ik tegenover mijn geachten bestrijder verplicht, die meening uitvoeriger toe te lichten, dan in mijn voordracht mogelijk was. Toch zeide ik ook dáár reeds, dat de Kerk behoudend was, omdat zij zoo moest zijn, omdat de eeuwen haar zoo hadden gemaakt. En ik dacht daarbij niet aan haar houding tegenover de anatomie (dat had ik duidelijk genoeg gezegd), maar tegenover alles, wat zij gevaarlijk achtte voor haar leer en dus (op haar standpunt) voor den godsdienst zelven. Moest zij niet behoudend zijn? Voerde zij niet met zich mede tal van, als onfeilbaar gestempelde, uitspraken van pausen en conciliën, die wel vaak in strijd bleken met nieuw ontdekte waarheden, maar die zij toch niet verloochenen kon en dus moest handhaven? Is niet de traditie, zoo goed als de Schrift, voor de Kerk zuivere kenbron der waarheid? Zoo kwam het er op aan de overlevering te verdedigen tegen elke uitspraak, die ook maar een deel van haren inhoud aantastte. Elke kerk is conservatief, volgt het nieuwe langzaam, aarzelend; de R. K. kerk is het in bijzondere mate (trots haar groot aanpassingsvermogen), omdat zij zich draagster acht der absolute waarheid, die immers in de eene eeuw niet anders is dan in de andere? Ja zelfs hebben woordvoerders der Kerk, wier gezag niemand wraken zal, de waarheid afhankelijk gesteld van de kerkleer. In het proces tegen ANGELUS MERULA zeide de inquisiteur TAPPER: „Ook als de waarheid iets leerde tegen de kerkleer (wat echter onmogelijk is), dan behoorde zij alleen reeds hierom verdoemd te worden, omdat zij zich tegen de kerk kantte, die een zuil en fundament der waarheid is”. Voor het Latijnsch oorspronkelijke der woorden verwijs ik naar HOOG, „De verantwoording van ANGELUS MERULA”, 1897, bldz. 33 en voorts naar FRUIN, „Verspr. Geschr.”, I, 241 vlg. Op straffe van verdoemenis de kerkleer boven de waarheid geloofd! Waar dit beginsel denken en doen beheerscht, moet daar niet worden tegengehouden en bekampt al wat met eenig punt der kerkleer strijden zou? Het was in dit verband, dat ik in mijn voordracht gewaagde van het middeleeuwsche geloof in een „betoverde wereld”, een gansche wijsbegeerte van lager orde (naar onzen maatstaf). met de leer der kerk niet in strijd, ja zoo volstrekt door haar aanvaard, dat verzet er tegen als ketterij gold. De geschiedenis der protestantsche kerken vertoont, mutatis mutandis,

dezelfde waarheid. De breuk met de Moederkerk was niet zóó volkomen, of de oude zuurdeesem werkte door. Zij hadden niet meer de Traditie als bron van zuivere leer, maar wel de Schrift als onfeilbaar woord van waarheid, waaruit de leer werd opgebouwd. Vandaar hetzelfde verschijnsel: conservatisme en verzet tegen (voor de kerkleer) gevaarlijke nieuwigheden. Eén voorbeeld, en, daar ik van een „betooverde wereld” gesproken heb, besta het in de herinnering, hoe in den strijd ten onzent tegen BALTHASAR BEKKER, de gereformeerde orthodoxie zich met het heksengelooft solidair verklaarde. Wie er zich tegen verzetten, SCOTT in Engeland, ABR. PALINGH, predikant te Amsterdam (1659), in Duitschland bepaaldelijk tegen de heksenprocessen de jezueit FRIEDRICH SPEE (1591—1635), BEKKER zelf maken op ons den indruk van eenzame strijders. Totdat ook hier blijkt; „les idées marchent”. Het verzet mindert, smelt weg, wordt eindelijk opgegeven, bij het eenmaal fel bekampte leggen nu allen als bij een hoogere waarheid zich neer en wat de kerkleer er nog van vasthoudt wordt verloochend.

„Sine ira et studio” zeide ik in mijn voordracht. Natuurlijk. Het laat zich alles verklaren en begrijpen. Maar was soms de Kerk (dezelfde, die bij haar kerstening van West- en Noord-Europa en in de volgende eeuwen draagster geweest was eener hooge kultuur) geen remmend element in den kosmologischen strijd der 16de eeuw? Heeft zij zich niet hardnekkig verzet tegen de nieuwe denkbeelden omtrent hemel en aarde (toen weer nieuw althans), omdat zij vierkant ingingen tegen de kerkleer? Heeft zij niet in de controversen over de Drie talen, als noodig voor den theoloog, het gehouden met wie het Latijn (en welk Latijn vaak!) voldoende achtten, omdat de Vulgaat nu eenmaal als onfeilbare overzetting gold? Remmend vooral (maar hier zal ik dr. NUIJENS althans niet overtuigen) tegenover nieuwe stroomingen op kerkelijk en godsdienstig gebied. De geschiedenis der Kerk is die van den strijd tegen de ketterij. Nu heeft de haeresie ook vaak gedwaald, maar even zeker heeft zij tallooze malen oude, vergeten waarheden aan het licht gebracht, tegen ingekankerde misbruiken de propaganda gevoerd van een diep zedelijk enthousiasme, zuiverder voorstellingen gepredikt omtrent God en zijn dienst, en altijd is zij opgekomen voor het goed recht van eigen denken, eigen overtuiging, van de persoonlijkheid tegenover het gezag van dogmatische formules, van de ouden overgeleverd. De wijze, waarop de Kerk dien strijd heeft gevoerd (laat ons het niet hooger ophalen dan van de vervolging der Waldensen), behoef ik dr. NUIJENS niet te herinneren. Er zou voor mijn gevoel iets onedels in zijn: hij gruwet er van gelijk ik doe en is daarbij aan een goede familietraditie getrouw. Slechts wijs ik er op, dat geen kettervervolging bij machte is geweest de waarheid in de ketterijen te vernietigen en dat de Kerk zelve den invloed ervan niet is ontgaan. Zoo niet in theorie dan toch in practijk. Ik spreek niet van het heden, maar vergelijk eens in ons vaderland de diepgezonken geestelijkheid van de eerste helft der 16de eeuw met de wél geschoolde, van gedrag onbesprokene priesters en missionarissen van het „weder opluikend katholicisme” in de 17de.

Nu ik het geschrevene, vóór ik eindig, overlees moet ik bekennen, dat de inhoud ervan eenigszins vreemd zal staan in een *Tijdschrift voor Geneeskunde*, maar het zou onhoffelijk geweest zijn dr. NUIJENS niet te beantwoorden ter plaatse, waar hij zijn bedenkingen had ingebracht. Beantwoorden, zeg ik, niet overtuigen. Vooreerst kon ik hier slechts aanstippen, maar bovenal onze opvoeding, onze afkomst, de kring waarin wij leven, tal van omstandigheden bepalen zóózeer onzen blik op de geschiedenis, onze waardeering van gebeurtenissen en beginselen, dat wij daarmede zijn samengegroeid en er niet ras van aflaten. Maar ik vlei mij mijnen geachten opponens (die mij niet kent) te hebben doen zien, dat geen blinde partijdigheid, maar historisch inzicht (naar mijn beste vermogen) mij van dat „remmend element” spreken deed. Hij zal in dit *Tijdschrift* wel niet meer kunnen antwoorden: ik zal dan niet denken aan het: „Wie zwijgt stemt toe”. Mij was het aangenaam den degen met hem te kruisen.

Één opmerking, buiten verband, ten besluite. Ik zeide in mijn voordracht iets van het ascetisme der Windesheimers. Dr. NUIJENS vraagt, of ik geen betere dingen van hen weet? Inderdaad doe ik dat. Niet te vergeefs hebben MOLL, ACQUOY, DELPRAT, KÜHLER ons binnengeleid in die merkwaardige wereld der moderne devoten, die, met hun dwalingen, ons nochtans zóóveel schoonheid en goedheid te bewonderen geven.

Leiden, 31 Januari 1915.

L. KNAPPERT.

Wij achten deze zaak hier thans voldoende besproken.

Redactie.

DE BEHANDELING VAN OORZIEKTEN MET RADIUM EN MESOTHORIUM.

De heer QUIX kan gerust zijn. Geen patiënt is behandeld zonder een grondig onderzoek vóór en na de behandeling. Daarbij werden noch de fluisterstem, noch hooge en lage stemvorken, noch de bepaling der beengleiding vergeten. Dit, en dat hetzelfde onderzoek op verschillende tijdstippen herhaald werd, meende ik als van zelfsprekend te mogen aannemen, maar, evenals de mededeeling van ziektegeschiedenissen, den lezers te moeten besparen. Ik heb mijn algemeenen indruk weergegeven en daarop moet verder worden gebouwd. Ik ging slechts dan tot de bestraling over, als „met alle bekende middelen” niets te bereiken viel. Collega QUIX is teleurgesteld, dat hij niets leest van „proeven over de werking der straling op de verschillende deelen der weefsels in het gehoororgaan”; bescheiden is collega QUIX niet! Als wij alleen mochten werken met middelen, waarvan wij de werking wetenschappelijk begrepen en ons niet mochten laten leiden door de empirie, dan, ja dan konden wij wel uit hengelen gaan. Waar het wezen der otosclerose ons eigenlijk nog duister is — al zijn wij niet het minst aan collega QUIX dank verschuldigd voor hetgeen hij reeds in dit opzicht gedaan heeft — daar zijn wij per se bij de behandeling op de empirie aangewezen en m.i. verplicht, onder behoorlijke contrôle, elk middel toe te passen, dat mogelijk verbetering zou kunnen aanbrengen. De verzuchting van collega QUIX over de dagbladpers onderschrijf ik ten volle; het eenige er tegen zou zijn de aanstelling van een geneeskundigen censor. Ik hoop, dat collega QUIX zijn mesothorium-prepareaat eerst eens laat onderzoeken en dan, evenals ik, er een jaar mede gaat werken. Verdere discussie acht ik thans ten eenemale onvruchtbaar.

Amsterdam, 1 Februari 1915.

W. POSTHUMUS MEIJJES.

NADEELEN VAN HET SPECIALISME.

Het in het vorige nummer van dit *Tijdschrift* door collega PINKHOF gerefereerde opstel van Ministeriaaldirektor prof. KIRCHNER houdt een aanklacht tegen het specialisme in, die de voorstander van de arbeidsverdeeling op geneeskundig gebied niet zonder weerlegging mag laten voorbijgaan.

KIRCHNER schrijft: . . . „doch auch ein Mangel hervorgetreten ist, der nicht verschwiegen werden darf, sondern womöglich behoben werden muss, nämlich die *zu grosse Spezialisierung* eines nicht geringen Bruchteils der Aerzteschaft, namentlich in den grossen Städten. Die Folge davon war, dass es zurzeit in manchen Lazaretten an leistungsfähigen Chirurgen und an umsichtigen inneren Aerzten fehlt. Man kann natürlich nicht von jedem Arzt verlangen, dass er mit der Nerven- und Arteriennaht vertraut und in der Erkennung und Behandlung schwieriger innerer Leiden geübt ist. Aber man muss von jedem Feldarzt verlangen, dass er richtige Diagnosen stellen und die notwendigen Indikationen erkennen kann, und dass es ihm in Fällen, wo eine erforderlich werdende Operation oder eine besondere innerliche Kur über seine eigene Leistungsfähigkeit hinausgeht, nicht an der Selbstlosigkeit fehlt, die dazu gehört, um einen Chirurgen vom Fach oder einen internen Kliniker hinzuzuziehen”.